

Vzdělávací obor: umění, kultura

Předmět: výtvarná výchova

Cílová skupina: žáci středních škol

Název: Románské umění

Anotace: Prezentace je zaměřena na románské umění

Klíčová slova: Valená a křížová klenba, ústupkový portál, tympanon, špaletové okno, rotunda, jednolodní kostel, klášter.

Jméno autora: ak. mal. Klára Brodská

**Škola: Střední škola pedagogická, hotelnictví a služeb,
Litoměřice, příspěvková organizace**

Vytvořeno dne: 1.pololetí školního roku 2012/2013

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

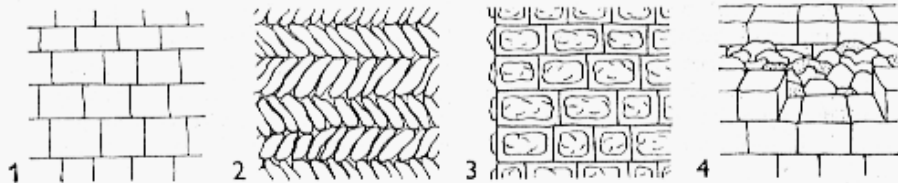
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Románské umění

11. – 12. stol

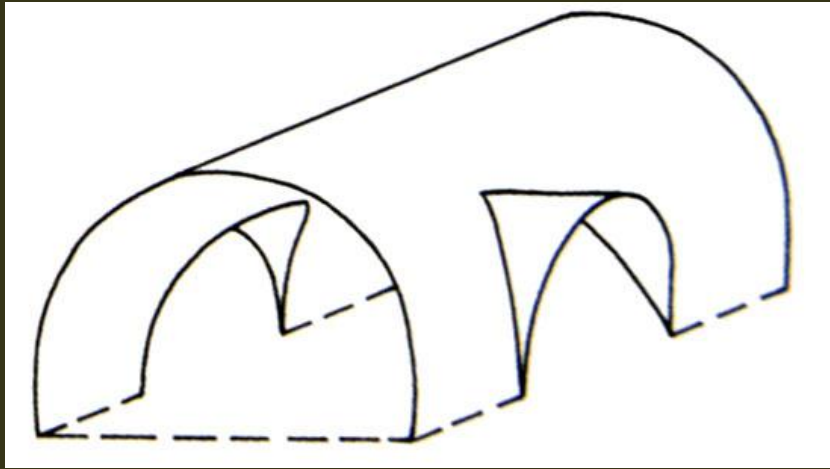
První univerzální sloh křesťanské Evropy se zformoval na počátku druhého tisíciletí křesťanského kalendáře. Nepřinesl sice žádné zásadní změny tvarosloví (proto bývá pro laika někdy obtížné odlišit stavby románské a předrománské), z užívaných forem však vytvořil harmonický systém. Vyspělá kultura umožnila realizovat monumentální kamenné stavby. Rozhodujícím vzorem byl stále císařský Řím, kompozice staveb se však podřizovala vlastním pravidlům. Neopracovaný lomový kámen nahradily přesně opracované a dokonale vyspárované kvádry. Románské období přineslo také technické zvládnutí klenby od valených kleneb nad úzkými prostory vedlejších kostelních lodí přes zaklenutí větších prostor několika klenebními poli nesenými sloupy až po křížovou klenbu s masivními žebry jednoduchého profilu – předgotické stavby. Velký důraz byl kladen na ztvárnění vstupních portálů kostelů, které mělo odpovídat symbolickému chápaní kostela jako brány nebes. Takzvaný ústupkový portál s bohatou ornamentální i figurální výzdobou byl často uměleckým vrcholem stavby. K univerzálnímu rozšíření románského slohu podstatně přispělo působení mnišských řádů, jako stavebníci prosluli zejména cisterciáci, kteří šířili vyspělé stavební formy svého proslulého opatství v burgundském Cluny. Název románský sloh však vznikl až počátkem 19. století odvozením z pojmu románské jazyky.

Základní znaky románského slohu

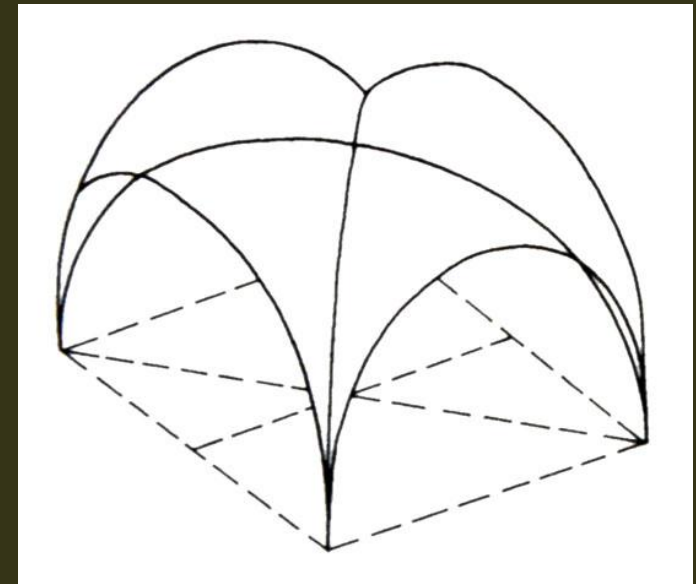

Užívalo se řádkového zdiva z velkých a přesně opracovaných kvádrů spojených a pečlivě vyspárovaných vápennou maltou, které se neomítalo jen občas v interiéru. Zdivo proto bylo například u hradních staveb často dokonalejší než u pozdějších hradů gotických.

Valená klenba

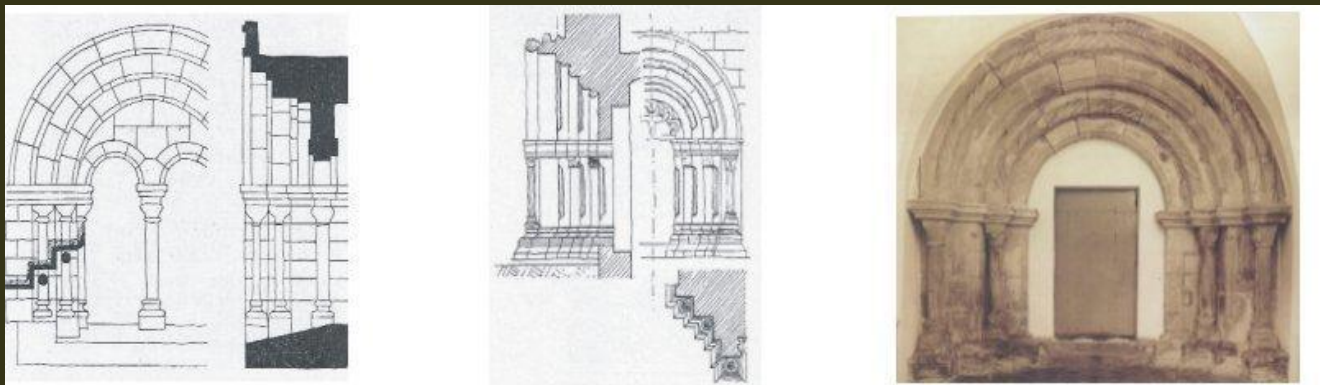
Křížová klenba

Nejstarším typem klenby je tzv. koncha (klenba ve tvaru čtvrtiny koule nad polokruhovou apsidou). Později se objevuje kupolovité zaklenutí rotund inspirované zřejmě oblastí byzantského vlivu a valená klenba nad úzkými prostory (chodby, boční kostelní lodi), nakonec křížová klenba.

Ústupkový portál

Tympanon

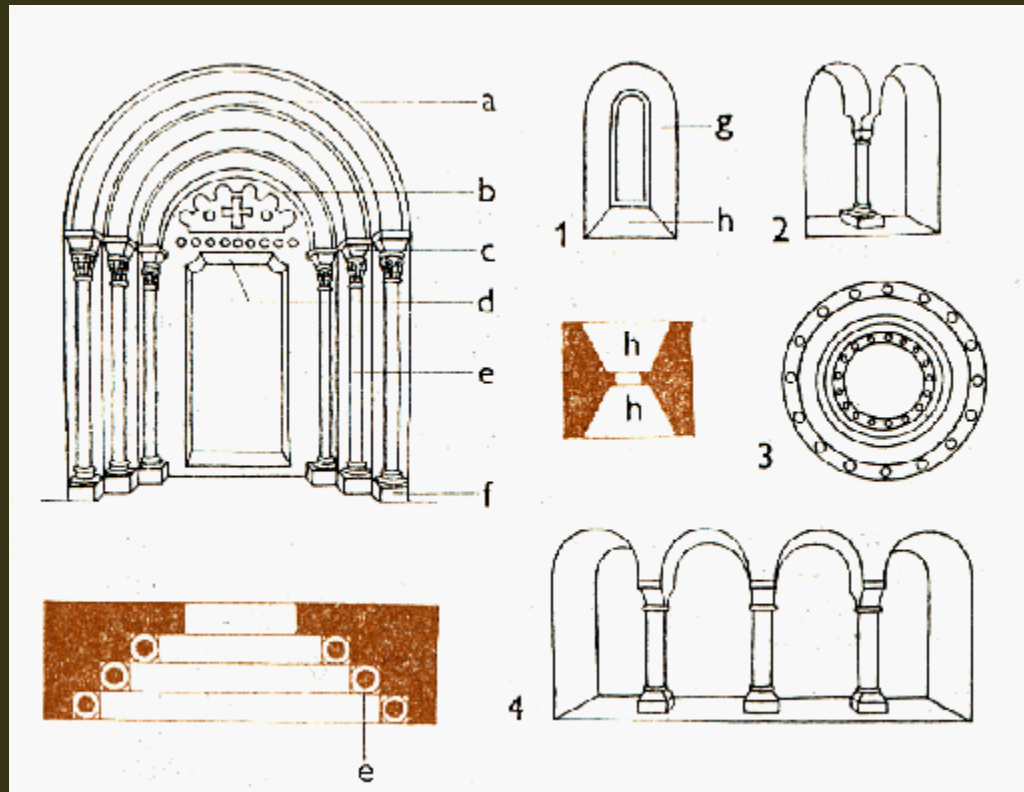
Nárys, bokorys a půdorys tzv. ústupkovitého portálu, typického znaku románské a gotické architektury

Ústupkový portál vznikl zahloubením jednoho nebo více pravoúhlých ústupků do okosené špalety. Do těchto ústupků byly vsazovány sloupky, později i figurální plastiky.

Tympanon (půlkruhová plocha nad vstupem) zdobí obvykle figurální reliéf, nejčastěji s motivem Krista a dalšími postavami (donátorů, andělů atp.)

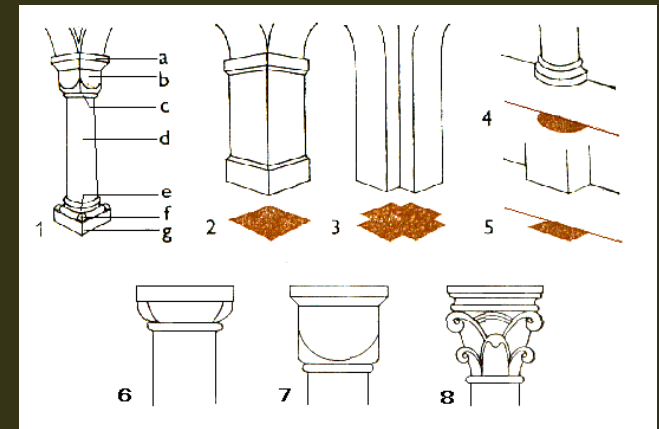
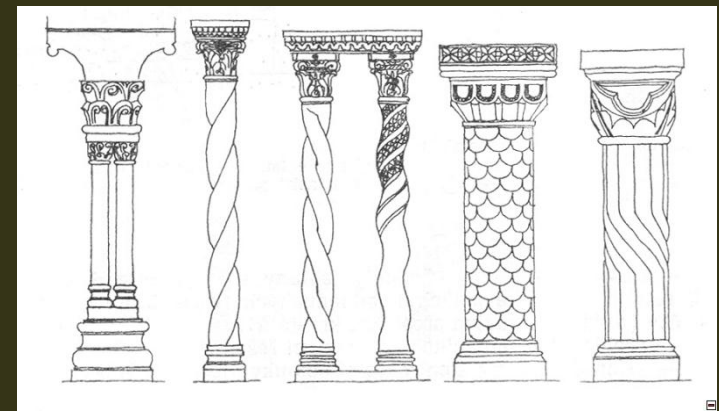
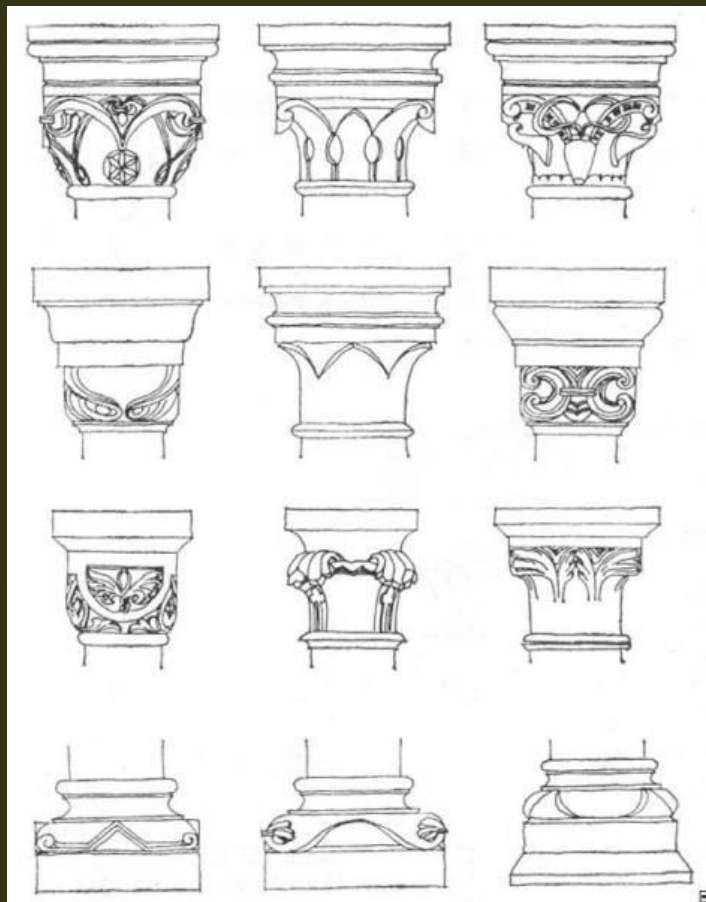

Okna špaletová, sdružená, rozeta

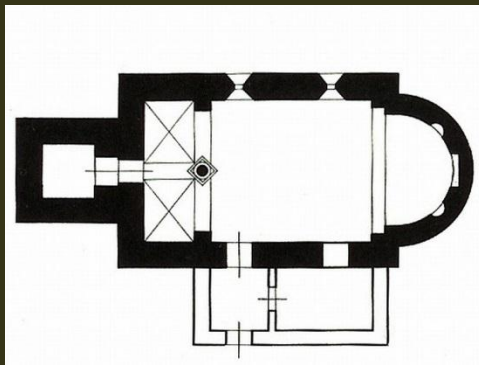
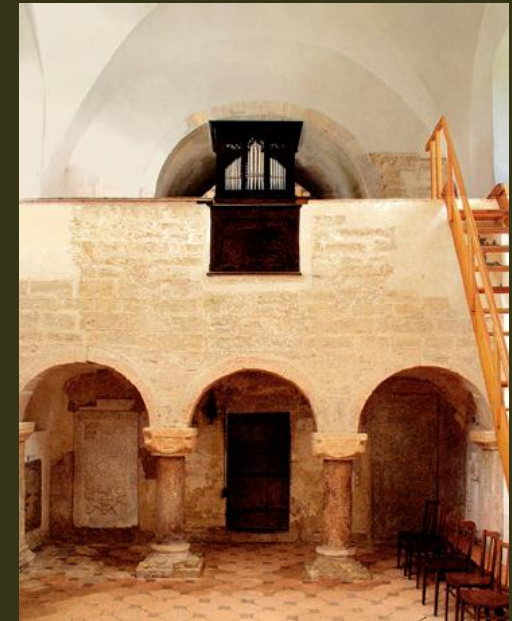
Základním typem je špaletové okno se okosenou špaletou tak, aby malým okenním otvorem pronikalo i šikmé světlo. Charakteristická jsou však především sdružená okna, která spojovala dva i více (až pět) okenních otvorů do jednoho celku

Sloupy, hlavice

Sloup s patkou a hlavicí vycházel z antických vzorů, postupně však narůstala tvarová a dekorativní rozmanitost. Dřík býval hladký, kanelovaný (svisle žlábkovaný) spirálovitě vinutý nebo pokrytý ornamentem. Také tvary a výzdoba hlavice byly značně rozmanité, počínaje nezdobenou krychlovou hlavicí přes variace na antické hlavice korintského řádu až po kalichovité hlavice s bohatým rostlinným plastickým dekorem nebo i figurálními motivy.

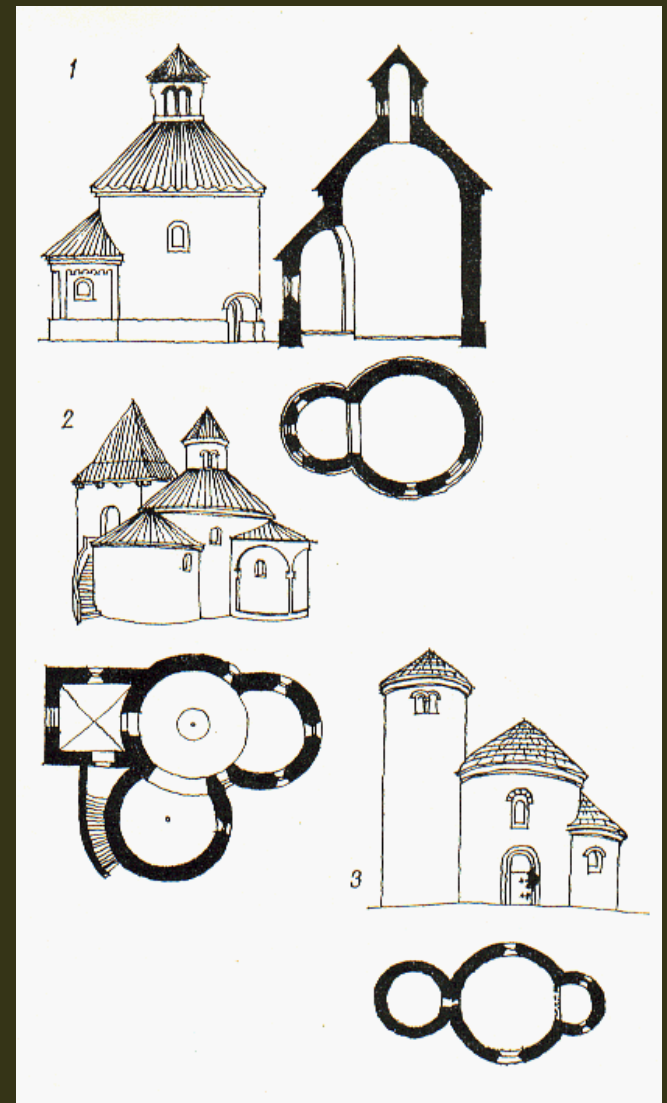
Jednolodní emporový kostel

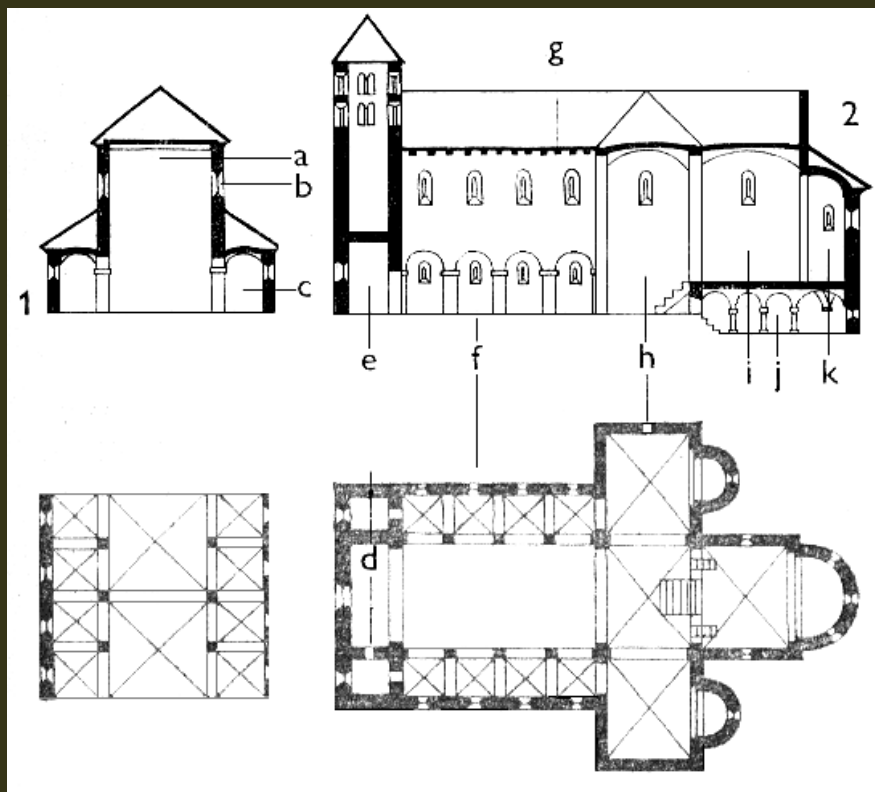
Tribunový (emporový) kostel je nevelká jednolodní stavba obdélníkového půdorysu, často s půlkruhovou apsidou a na opačné straně s hranolovou věží. Jejím typickým prvkem je vnitřní tribuna (empora), která byla portálem v patře a dřevěným můstkem napojena přímo na palác a na níž se mohlo panstvo v soukromí účastnit bohoslužby. Někdy byla zpřístupněna také schodištěm v síle zdi. Tribunu nesly valené klenby; později i křížové na jednom nebo více pilířích nebo sloupech a do prostoru lodi byla otevřena buď zcela nebo arkádami či okny. Některé tribunové kostely mají krásné portály, výjimečně i figurální sochařskou výzdobu.

Rotunda byla prvním a nejrozšířenějším typem předrománské i románské svatyně. Jde o centrální stavbu kruhového půdorysu, většinou s půlkruhovou apsidou, někdy i se štíhlou válcovou věží na protilehlé straně. Starší rotundy měly plochý dřevěný strop, apsida však byla zaklenuta čtvrtkruhovou klenbou, tzv. konchou. Pozdější rotundy bývaly zaklenuté kupolí, která někdy nesla ještě tzv. lucernu s malými sduženými okénky. Rotunda byla v raném období typem kostela hradišť a hradů a je nejpočetnějším typem mezi našimi románskými památkami.

http://www.sps-ul.cz/lib/exe/fetch.php/galerie_architektury:romansky sloh:23 - ceske venkovske kostely.jpg

Bazilika je největším typem románského kostela. Obvykle ji tvoří tři lodi, širší a vyšší hlavní a dvě boční. Hlavní loď osvětlují okna v jejím převýšení nad boční lodí (tzv. bazilikální osvětlení). Hlavní loď oddělují od bočních lodí arkády s pilíři nebo sloupy, které se někdy také střídají. Vyspělejší baziliky mívají ještě příčnou loď, oddělující trojlodí od chóru (presbytáře), takže půdorysem je kříž. Ukončení, tzv. závěr, tvoří stěna s apsidami, jejichž počet a velikost odpovídá počtu a rozměrům lodí.. Při vstupním průčelí je někdy umístěno dvojvěží, jindy je věž umístěna nad křížením hlavní a příčné lodi. V suterénu pod chórem bývá umístěna krypta, někdy až trojlodní, obvykle zaklenutá více klenebními poli na sloupech. Portál hlavního vstupu někdy chránila předsíň otevřená arkádami.

Románský soubor v Pise

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5d/Pisa_180.jpg

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f2/Leaning_Tower_of_Pisa.jpg/450px-Leaning_Tower_of_Pisa.jpg

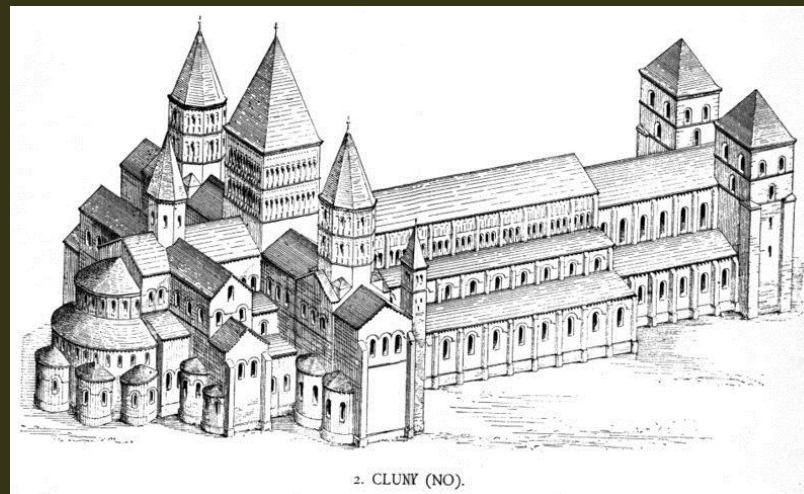
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/13/Pisa_Duomo_-_oblique_view.JPG/800px-Pisa_Duomo_-_oblique_view.JPG

Kláster Cluny

<http://82.114.195.35:90/ProjektModerniUmeni/St%C5%99edov%C4%9Bk/Projekt%20Gotika/Kl%C3%A1%C5%A1tern%C3%AD%20kostel%20v%20Cluny.jpg>

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/8/8f/Dehio_212_Cluny.jpg/220px-Dehio_212_Cluny.jpg

<http://www.ckcont.cz/FileHandler.aspx?FileID=30433&FormatID=10&TimeStamp=20111007171134>

Klášterní kostel ve Vezelay

http://www.zemesveta.cz/data/pictures_items/vezelayV.jpg

<http://data.bux.cz/book/009/783/0097834/large.jpg>

Most a papežský palác v Avignonu

[http://www.simon-tourist.cz/static/uploads/files/avignon-02\(1\).jpg](http://www.simon-tourist.cz/static/uploads/files/avignon-02(1).jpg)

Sochařství

Románský sloh, se svou zálibou v článkované architektuře, neklade důraz na návaznost ploch, ale na prvky rozčlenění a organizace prostoru. Tesaná výzdoba – hlavice, římsy, sochy – podtrhuje architektonický reliéf – začleňuje se do té míry, že už od něho nemůže být oddělena a je přizpůsobena stavbě. Postavy – ve strnulých pozicích, s pohledem upřeným do budoucna, se stylizovaně řasnými rouchy - monumentálně vystupují z tympanonů obklopeny ornamenty, které je obkružují v ustupujících pásech.

Nástěnná malba. Ikonografie nástěnného malířství se odehrává v rovině náboženské a k ní přibírá v tomto období také témata světská. Postavy – monumentálně vyhlížející, s jednoduše načrtnutým oděvem dekorativně pojatými vlasy a vousy - oživující stěny interiérů, se pohybují pomyslným prostředím svého světa, které doplňuje stylizovaný strom, fragment architektury nebo část krajiny

Knižní malba V umění knižní malby – iluminace – dochází k velkému rozvoji a každý klášter udržuje svůj vlastní rukopis. Charakter malby se oprostuje od byzantského vlivu a nastává příklon k realistické barevnosti rostlinné výzdoby, která doplňuje figurální kompozice. Nedostatek znalosti lidské anatomie a neznalost perspektivní konstrukce neubírá nijak na životnosti ilustracím.

Výšivka z Bayeux je jednou z mála zcela dochovaných textilních památek ranného středověku a je naprosto ojedinělým svědectvím výpravách Viléma Dobyvatele do Anglie – 60 příběhů vyšitých na plátně 50 cm x 70 m.

Zdroje

<http://www.prostor-ad.cz/dejiny/roman/uvod/zdivo.gif>

http://www.hrady.cz/data_g/9457/101613.jpg

http://www.hrad-bezdez.eu/modules/vykl_slovník/data/images/cs14_big.jpg

http://www.zamek-sychrov.cz/modules/vykl_slovník/data/images/cs13_11_big.jpg

<http://www.curiavitkov.cz/images/curia/kostelmoh1.jpg>

http://www.sps-ul.cz/lib/exe/fetch.php/galerie_architektury:romansky_sloh:11_-_hlavice_a_patky_sloupu.jpg

<http://www.prostor-ad.cz/dejiny/roman/uvod/sloup.gif>

<http://cestyapamatky.cz/img/foto/f/skvrnov-kostel.jpg>

<http://www.prostor-ad.cz/dejiny/roman/uvod/bazilika.gif>

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5d/Pisa_180.jpg

<http://www.krasnecesko.cz/foto/o11350-1-Bazilika-Nanebevzeti-Panny-Marie-Tismice.jpg>

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/13/Pisa_Duomo_-_oblique_view.JPG/800px-Pisa_Duomo_-_oblique_view.JPG

<http://82.114.195.35:90/ProjektModerniUmeni/St%C5%99edov%C4%9Bk/Projekt%20Gotika/Kl%C3%A1%C5%A1tern%C3%AD%20kostel%20v%20Cluny.jpg>

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/8f/Dehio_212_Cluny.jpg/220px-Dehio_212_Cluny.jpg

<http://www.ckconti.cz/FileHandler.ashx?FileID=30433&FormatID=10&TimeStamp=20111007171134>

http://www.zemesveta.cz/data/pictures_items/vezelayV.jpg

<http://data.bux.cz/book/009/783/0097834/large.jpg>

[http://www.simon-tourist.cz/static/uploads/files/avignon-02\(1\).jpg](http://www.simon-tourist.cz/static/uploads/files/avignon-02(1).jpg)

<http://media.novinky.cz/576/335766-original1-suwcj.jpg>

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f2/Leaning_Tower_of_Pisa.jpg/450px-Leaning_Tower_of_Pisa.jpg

http://www.hrady.cz/data_g/2300/21605.jpg

http://stavitele-katedral.cz/images/karta/nahled/n836_vazbajpg.jpg

http://www.stavitele-katedral.cz/images/karta/velka/v51_ch-ludvik-miniaturajpg.jpg

<http://www.misha-web.com/img/picture/6/bayeux.jpg>